

соціальними контекстами. А завдання під рубрикою «Дослідіть», концентрують увагу вчителя на вміннях учнів працювати з історичним джерелом, інфографікою, портретом історичної особи, розвиваючи критичне мислення, уміння робити інтерпретації та співвідносити різні типи інформації. Рефлексивні завдання наприкінці параграфів сприяють усвідомленню власного поступу в навчанні, формують саморегуляцію та відповідальність. Через обговорення, рольові вправи, інтерпретацію історичних ситуацій учні не лише відтворюють події, а й набувають досвіду історичного мислення та громадянської дії.

Це дозволяє формувати ключові вміння – аналізувати, порівнювати, робити висновки, аргументувати позицію, що відповідає вимогам історичної та громадянської освітньої галузі. Методика роботи з підручником, що базується на основі його структури та матеріалів, передбачає постійну взаємодію учня зі змістом через діалог, обговорення, дослідницькі завдання, що формує стійкі навчальні стратегії та навички співпраці. Завдання на рефлексію допомагають учням усвідомлювати власний поступ у навчанні, оцінювати здобуті знання, розвивати самоорганізацію та відповідальність. У навчальному процесі учень постає як дослідник, який осмислює історичні події, визначає їхній сенс і значення для сучасності.

Методична система підручника забезпечує розвиток не лише предметних, а й ключових міжпредметних компетентностей. Робота з історичними джерелами, художніми текстами, схемами, статистичними таблицями та візуальними матеріалами поєднує громадянську, мовну й соціальну грамотність. Завдяки цій методичній концепції історія постає перед учнями не як набір фактів, а як простір для розвитку їх мислення, цінностей і здатності до відповідальної участі в житті суспільства.

### ***Переваги модельної навчальної програми «Правознавство», 9 клас (автори: О. Пометун, Т. Ремех, Л. Рябовол)***

***Л. Т. Рябовол,***

*доктор педагогічних наук, професор,  
головний науковий співробітник  
відділу суспільствознавчої освіти  
Інституту педагогіки НАПН України*

У ході дослідження теми «Проектування змісту і методика навчання учнів 7-9 класів громадянської освіти та історії» розроблено модельну навчальну програму «Правознавство» для 9 класу закладів загальної середньої освіти. В основу конструювання змісту програми покладено підходи: науковий; ціннісноорієнтований; правознавчий; людиноцентричний; загальної правової підготовки (відсутність орієнтації суто на неповнолітніх); використання актуальної термінології; запобігання перевантаженню змісту програми та здобувачів освіти; забезпечення міждисциплінарних (внутрішньопредметних) та міжпредметних зв'язків; практикоорієнтованість.

Проведено порівняльний аналіз запропонованих модельних навчальних програм з правознавства та констатовано, що програма, авторами якої є О. Пометун, Т. Ремех та Л. Рябовол, має істотні переваги. Зміст програми не перевантажено: визначено мінімальну необхідну кількість результатів навчання, які чітко забезпечуються змістом, відібраним у програмі з розрахунку на 17 годин; передбачено вивчення основних складових правознавства: теорії права та основних галузей права (конституційне, цивільне, сімейне, трудове, адміністративне, кримінальне); програма не перевантажена питаннями, які вивчаються іншими навчальними предметами, зокрема історією та громадянською освітою; навчальний матеріал доступний для дев'ятикласників, виходячи з рівня їхньої підготовки.

Ураховано актуальні досягнення юридичної науки, на основі чого послідовно розгортається зміст. Реалізовано європейський підхід, згідно з яким, держава не є предметом розгляду юриспруденції, а право є самостійним, повноцінним предметом вивчення. Зміст структуровано наступним чином: Вступ. Цінність права; Розділ 1. Право в житті людини, суспільства та держави; Розділ 2. Конституційний лад України. Правовий статус людини і громадянина; Розділ 3. Правове регулювання правовідносин; Підсумковий навчальний проєкт «Світ правничих професій».

Окремі теми в підручнику, створеному на основі програми, розроблені у формі практичних занять, зокрема всі чотири уроки Розділу 2. Передбачено організацію роботи учнів з витягами з нормативно-правових актів, проведення учнями правового аналізу ситуацій (кейсів), пошук необхідної правової інформації та її критичне опрацювання. На розвиток таких навичок у рамках кожної теми передбачено завдання як у самому підручнику, так і в робочому аркуші до кожного заняття. На реалізацію міжпредметних зв'язків практично кожний параграф у підручнику починається із завдання на пригадування необхідного матеріалу з історії та/або громадянської освіти.

Навчання правознавства запрограмоване як практикоорієнтоване та інтерактивне. Для формування практичних умінь і навичок (як складових змісту) передбачено застосування практичних, проблемних методів та інтерактивних технологій навчання.

## ***Інтеграція комунікативних технік у навчання учнів***

### ***7-8 класів історії***

***В. Ю. Кришмарел,***

*кандидат філософських наук,*

*старший науковий співробітник,*

*старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти*

*Інституту педагогіки НАПН України*

Сьогодення ставить особливі вимоги до наповнення змісту навчання, в 7-8 класах зокрема, адже учні все більше потребують розвитку навичок критичного мислення, вміння опрацьовувати джерела та інтерпретувати їх. Сучасні підлітки відзначаються високою візуальною грамотністю, фрагментарною увагою, але